

Motion till riksdagen 2018/19:2314

av **Annika Hirvonen Falk m.fl. (MP)**

Sex- och samtyckesundervisning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt sex- och samtyckesundervisning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om undervisning i sex och samtycke på lärarutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbete mot sexuella trakasserier i skolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barn- och elevombudets ansvar för att utreda kränkningar på grund av kön och andra diskrimineringsgrunder och tillkännager detta för regeringen.

Sex- och samtyckesundervisning

Samtyckeslagen innebär att det nu även i lagen anses vara våldtäkt att ha sex med den som inte deltar frivilligt. Ömsesidigheten vid sexuella relationer och varje människas sexuella integritet sätts i centrum i lagstiftningen om våldtäkt. Miljöpartiet har arbetat för detta i över tio års tid. Det är en seger värd att fira. Nu läggs också ansvaret för att försäkra sig om att den person som man har sex med verkligen vill vara med hos var och en som inleder en sexuell samvaro med en annan människa. Även de 70 procent kvinnor som i en våldtäktssituation drabbas av så kallad frozen fright skyddas nu, liksom de som överraskas efter att till exempel ha somnat på en fest. Är signalerna tvetydiga behöver man visa större aktsamhet.

Brottsoffermyndighetens undersökning visar att förståelsen för vad samtycke är idag brister bland unga. Så många som 17 % av de unga killarna i studien ansåg att samtycke till sex per automatik förelåg när två personer har en relation. Detta trots att våldtäkt inom äktenskapet varit brottsligt sedan 1965, och att en relation mellan offer och gärningsman inte längre ansetts vara en förmildrande omständighet sedan 1984.

Skolan har en central roll i att rusta eleverna med de kunskaper som de behöver för att bli väl fungerande samhällsmedborgare. Miljöpartiet har i regering inlett en översyn av läroplanerna vad gäller sex och samlevnad och Skolverket har tagit fram

stödmaterial. Regeringen har vidare inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen gett Skolverket i uppdrag att genomföra kompetens-, utvecklings- och stödinsatser för att utveckla arbetet med skolans värdegrund. Det gäller t.ex. frågor om jämställdhet och normkritik. Särskilda satsningar har gjorts mot sexuella trakasserier och i januari 2017 förtydligades bl.a. att skolorna måste ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier. Mer måste göras.

Därför måste undervisningen i sex och samtycke förbättras och likvärdigheten garanteras. För att betona vikten av samtycke bör ämnet sex och samlevnad byta namn till sex- och samtyckesundervisning. Alla lärare behöver få utbildning om ämnesområdet på lärarutbildningen. Arbetet mot sexuella trakasserier och kränkningar i skolorna behöver också stärkas. Barn- och elevombudet bör ges i uppdrag att utreda även kränkningar baserade på kön.

Sex- och samtyckesundervisning för alla lärarstudenter

Skolinspektionens granskning av sex- och samlevnadsämnet tidigare i år visar att lärarna behöver bättre stöd och verktyg när det gäller arbetet med sex- och samlevnadsfrågor. Det handlar bland annat om normer, hbtq-frågor och hedersrelaterade frågor. Det systematiska utvecklingsarbetet kring sex- och samlevnadsfrågor behöver förbättras och elevernas delaktighet i undervisningen behöver öka.

Regeringen har påbörjat detta arbete genom en översyn av läroplanerna vad gäller sex och samlevnad och genom kompetensutvecklings- och stödinsatser inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen. Skolverket har också tagit fram en serie stödmaterial om sex- och samlevnadsundervisning för bl.a. grund- och gymnasieskolan. Dessa stödmaterial riktar sig till lärare och övrig personal i skolan och ger vägledning för hur innehållet i kurs- och ämnesplaner tillsammans med frågor om jämställdhet, normer, sexualitet och relationer kan integreras i ämnesundervisningen. Stödmaterialet synliggör också ansvaret och möjligheterna att koppla undervisningen om sex och samlevnad till skolans arbete mot kränkningar och trakasserier.

Att det brister är inte överraskande mot bakgrund av att det idag är så få som 6 procent av lärarstudenterna som fått undervisning i ämnet. Vi behöver säkerställa att alla lärarstudenter får undervisning i sex och samtycke. Eftersom kvaliteten i undervisningen blir som bäst när den är integrerad i alla olika ämnen, behöver också alla lärare få verktygen att undervisa i ämnet utifrån sitt ämnesområde. Undervisningen behöver ha ett normkritiskt perspektiv och behandla frågor om pornografins skildringar av sexualitet liksom hbtq-frågor och hedersrelaterade frågor.

En skola fri från sexuella trakasserier

Utöver att garantera kvaliteten på sex- och samtyckesundervisningen i klassrummen, måste vi se till att skolan också markerar tydligt när elevers integritet kränks av andra elever eller av lärare. Den elev som utsatts för trakasserier ska få hjälp att anmäla.

Destruktiva maskulinitetsnormer behöver ifrågasättas och förändras. Därmed kan både sexuella trakasserier och övergrepp, liksom annat våld, förebyggas. Framgångsrika metoder, såsom mentorer i våldsprevention, används på allt fler platser i landet och behöver spridas till fler skolor. Kärlek börjar aldrig mer med bråk.

I kölvattnet av #metoo har en rad insatser gjorts i syfte att motverka sexuella trakasserier i skolan. Särskilt kan nämnas Backainitiativet för en skola fri från sexuella kränkningar. Bakom initiativet står Sveriges Elevkårer, Sveriges Elevråd, Sveriges elevråd – Svea, Sveriges Skolledarförbund och Lärarförbundet Skolledare. Initiativet innebär att elever, skolledare och annan skolpersonal från flera hundra skolor får utbildning och verktyg för att bättre kunna motverka och hantera sexuella kränkningar som sker i skolan.

Det är viktigt att det arbetet fortsätter. På så vis visar skolan i praktiken vad samtycke betyder och att varje människa har rätt att bestämma över sin egen kropp.

Ge alla utsatta elever upprättelse

Det följer av diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800) att huvudmännen har en skyldighet att aktivt arbeta mot sexuella trakasserier. I januari 2017 förtydligades reglerna bl.a. så att skolorna måste ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra sexuella trakasserier (3 kap. diskrimineringslagen).

Diskrimineringsombudsmannen (DO) utövar tillsyn av skolan utifrån diskrimineringslagen och utreder anmälningar om sexuella trakasserier. Skolinspektionen utövar tillsyn över att skollagens bestämmelser om kränkande behandling och trygghet och studiero efterlevs i skolorna.

I betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) konstateras det att elever som utsatts för sexuella trakasserier, det vill säga en form av diskriminering, i praktiken har sämre möjligheter till upprättelse och ersättning än elever som utsatts för annan kränkande behandling. Detta eftersom DO och Skolinspektionen har olika förhållningssätt till sina uppdrag. DO driver de fall som är principiellt intressanta att driva för att bilda prejudikat medan barn- och elevombudet för vidare alla fall av kränkningar som drabbat ett enskilt barn. Det är problematiskt att skyddet för elever mot kränkningar på grund av kön, eller någon annan av diskrimineringsgrunderna, i praktiken blir försvagat på grund av dagens uppdelning mellan Skolinspektionens barn- och elevombud och DO.

Ett arbete pågår med att överväga om ansvaret för arbetet mot diskriminering, inklusive sexuella trakasserier, i skolan helt ska flyttas över från DO till Skolinspektionen. I väntan på detta bör, tills vidare, både DO och barn- och elevombudet ha möjlighet att utreda kränkningar baserat på diskrimineringsgrunderna. DO skulle fortsatt kunna driva de principiella fallen i domstol. Alla elever som utsatts för kränkningar skulle kunna få upprättelse genom barn- och elevombudet.

Annika Hirvonen Falk (MP)

Leila Ali-Elmi (MP)

Emma Hult (MP)